

Голас Радзімы

№ 12 (1842)
22 сакавіка 1984 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

I. Прайшло два з палавінай гады, як над цеплаходам «Вера Харужая», што пабудаваны карабеламі Ленінградскага суднабудаўнічага завода імя Жданова, упершыню ўзвіўся пунсовы флаг Радзімы. У дзесятках краін свету пабывала за гэты час судна, што носіць імя слаўнай дачкі беларускага народа, патрыёткі-падпольшчыцы Героя Савецкага Саюза Веры Харужай, якая загінула ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Зорны шлях герані працягваецца ў назвах вуліц, школ, прадпрыемстваў, параходаў. Нядаўна ў гасцях у марскоў цеплаходам пабывалі беларускія журналісты. На гэтым здымку, зробленым фотарэпарцёрам Мікалаем АМЕЛЬЧАНКАМ — капітан Аляксандр ПАСТУШЭНКА і яго старшы памочнік Аляксандр ГРЫГОРОВІЧ, у той момант, калі цеплаход падыходзіў да родных берагоў. [Фотарэпартаж «Зорнай дарогай» пра цеплаход «Вера Харужая» змешчаны на 3, 4 стар.]

падзеі • людзі • факты

АФІЦЫЙНЫЯ СУСТРЭЧЫ

ГУТАРКА К. У. ЧАРНЕНКІ З Г. - Й. ФОГЕЛЕМ

Генеральны сакратар ЦК КПСС К. У. Чарненка прыняў члена Прэзідыума Сацыял-дэмакратычнай партыі Германіі (ФРГ), старшыню фракцыі СДПГ у бундэстагу Г. - Й. Фогеля, які знаходзіўся ў Савецкім Саюзе па запрашэнню парламенцкай групы СССР.

У ходзе гутаркі, якая прайшла ў дзелавым, канструктыўным духу, быў закрануты рад прынцыповых пытанняў сучаснага міжнароднага становішча, адносін паміж СССР і ФРГ і сувязей паміж КПСС і СДПГ.

К. У. Чарненка спыніўся на праблеме спынення гонкі ядзерных узбраенняў і ў сувязі з гэтым — на стане адносін паміж СССР і ЗША. Ён адзначыў, што, на жаль, не відаць прыкмет імкнення ўрада ЗША да дагаворанасці аб абмежаванні і скарачэнні ядзерных узбраенняў на аснове прынцыпу роўнасці і аднолькавай бяспекі. На спробы ЗША і блока НАТО стварыць для нас дадатковую стратэгічную пагрозу размяшчэннем

у Заходняй Еўропе амерыканскай ядзернай зброі першага ўдару мы, натуральна, адказваем не здачай сваіх пазіцый, а прыняццем неабходных абаронных контрмер.

Савецкі Саюз па-ранейшаму гатоў вырашаць праблему і стратэгічных, і «еўрапейскіх» ядзерных узбраенняў на канструктыўнай, узаемапрымальнай аснове. Перагаворы могуць аднавіцца ў любы момант — няхай толькі ЗША ліквідуюць перашкоды, якія яны стварылі размяшчэннем сваіх новых ракет у Еўропе. Тады аднадзе неабходнасць і ў нашых мерах у адказ.

СССР, падкрэсліў К. У. Чарненка, лічыць неабходным вяртацца да ранейшага становішча зусім не па прэстыжных меркаваннях. Мы проста не хочам, каб у Еўропе і ва ўсім свеце працягвалася нарастаць ваенная небяспека. Інакш кажучы, мы зыходзім з інтарэсаў умацавання міру.

НА ЗДЫМКУ: у час гутаркі.

ПАСТАНОВЫ

УВЕКАВЕЧАННЕ
ПАМЯЦІ
Ю. У. АНДРОПАВА

Цэнтральны Камітэт КПСС, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР і Савет Міністраў СССР, улічваючы гістарычныя заслугі выдатнага дзеяча Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, сусветнага камуністычнага і рабочага руху, вернага ленинца, палымяна барацьбіта за мір і камунізм Юрыя Уладзіміравіча Андропова і ў мэтах увекавечання яго памяці, паставілі ўстанавіць бюст Ю. У. Андропова на станцыі Нагуцкага Стаўрапольскага краю, дзе ён нарадзіўся, перайменаваў горад Рыбінск Яраслаўскай вобласці ў горад Андропав, а таксама Курсаўскі раён Стаўрапольскага краю ў Андропавскі раён.

Імя Ю. У. Андропова будзе прысвоена вытворчаму аб'яднанню «Растсельмаш», Наваліпецкаму металургічнаму камбінату, Ленінградскаму вышэйшаму ваенна-палітычнаму вучылішчу проціпаветранай абароны, адной з вышэйшых навучальных устаноў, гвардзейскай танкавай Кантэмпраўскай ордэна Леніна Чырванасцяжнай дывізіі, пагранічнаму атраду Чырванасцяжнай Паўночна-Заходняй пагранічнай акругі, сярэдняй школе № 108 Міністэрства шляхоў зносін (горад Маздок Паўночна-Асецінскай АССР), Палацу піянераў (горад Петразаходск), праспекту або плошчы ў горадзе Маскве і па адной вуліцы ў гарадах Яраслаўлі, Петразаходску і Ступіна (Маскоўская вобласць), карабля Ваенна-Марскога Флоту.

Для студэнтаў Петразаходскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя О. Куціна, Яраслаўскага політэхнічнага інстытута і адной з вышэйшых навучальных устаноў будзе ўстаноўлена 12 ступенды імя Ю. У. Андропова.

Мемарыяльныя дошкі будуць устаноўлены на будынку суднабудаўнічага завода імя Валадарскага ў Яраслаўскай вобласці і на будынку Камітэта дзяржаўнай бяспекі СССР, дзе працаваў Ю. У. Андропав, а таксама на доме № 26 па Кутузаўскаму праспекту ў горадзе Маскве, дзе ён жыў.

На магіле Ю. У. Андропова на Краснай плошчы ля Крамлёўскай сцяны будзе ўстаноўлены бюст.

ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫІ

ГАТОВЫ ДА ПАЛЕТУ

Завяршылі падрыхтоўку да касмічнага палёту індыйскія лётчыкі

Р. Шарма і Р. Мальхотра, прыбыўшыя ў Зорны гарадок 20 верасня 1982 года. Ззаду 19 месяцаў упартай вучобы і нялёгкай працы ў класах і на трэнажорах Цэнтра падрыхтоўкі касманаўтаў. Абодва прэтэндэнты на савецка-індыйскі касмічны палёт разам з членамі экіпажаў лётчыкамі-касманаўтамі СССР Ю. Малышавым і Г. Стракалавым, А. Беразавым і Г. Грэчкам сустрэліся з савецкімі і індыйскімі журналістамі, расказалі пра завяршаючы этап трэніровак, падзяліліся сваімі разважаннямі аб маючым адбыцці старце.

Кіраўнік падрыхтоўкі савецкіх касманаўтаў генерал-лейтэнант авіяцыі У. Шаталаў паведаміў журналістам, што абодва экіпажы паспяхова прайшлі ўсе стадыі падрыхтоўкі, добра адпрацавалі на Зямлі насычаную праграму эксперыментаў, падрыхтаваныя для экспедыцыі вучонымі СССР і Індыі.

ГЕРАІЧНЫ ЛЕТАПІС

ІМЯ КАМАНДЗІРА
«КАЦЮШ»

Імя праслаўленага капітана І. Флёрава — камандзіра першага ў Чырвонай Арміі асобага мінамётнага дывізіёна рэактыўнай артылерыі — рашэннем гарвыканкома прысвоена новай вуліцы ў Оршы. Адсюль, з левага берага Дняпра, у пачатку Вялікай Айчыннай вайны батарэя «кацюш» зрабіла першы залп па нямецка-фашысцкіх захопніках. Недалёка ад вуліцы Флёрава ўзведзены мемарыяльны комплекс, прысвечаны гэтай падзеі. Новая гарадская магістраль паклала пачатак вялікаму мікрараёну Задняпроўе-2. У ім побач са шматпавярховымі жыллымі дамамі для тысяч тэкстыльшчыкаў, металістаў, будаўнікоў, швейнікаў будзе створана маляўніча лясанаркавая зона адпачынку.

УЗНАГАРОДЫ

ЗА ПРАЦОЎНЫЯ
ПОСПЕХІ

За поспехі, дасягнутыя пры рэканструкцыі аўтамабільнай дарогі Мінск — Брэст, Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР удзельнікі рэканструкцыі гэтай дарогі, якія найбольш вызначыліся, узнагароджаны ордэнамі і медалямі СССР.

Ордэна Леніна ўдастоены машыніст экскаватара з Мінска Аляксандр Сафонаў. Вялікая група работнікаў узнагароджана ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, Дружбы народаў, «Знак Пашаны», Працоўнай Славы II і III ступеней, а таксама медалямі «За працоўную доблесць» і «За працоўную адзнаку».

МЕХАΝІЗАЦЫЯ ВЫТВОРЧАСЦІ

КАНВЕЕР
ДЛЯ ПАЎФАБРЫКАТАЎ

Калектыў брэсцкага завода «Мясамалмаш» асвоіў выпуск унікальных ліній па вытворчасці замарожаных мясных паўфабрыкатаў. Такое абсталяванне для мясаперапрацоўчых прадпрыемстваў выпускаецца ўпершыню ў нашай краіне.

У комплекс абсталявання па вытворчасці замарожаных паўфабрыкатаў уваходзіць дзесяць розных машын і механізмаў. Восем з іх выпускаецца непасрэдна на брэсцкім заводзе «Мясамалмаш».

СЕЛЬСКІЯ НАВІНЫ

ВЯСКОВЫЯ
МІКРАРАЁНЫ

Вялікае навасельле адбылося ў вёсцы Жухавічы Карэліцкага раёна Гродзенскай вобласці. Адрозна дваццаць адна сям'я працоўнікоў мясцовага калгаса перабралася ў дом гарадскога тыпу з усімі выгодамі. Кватэры атрымалі шафёр М. Камера, трактарыст А. Мамончык, аграном А. Фалейчык і іншыя.

Забудова Жухавіч пачалася сем гадоў назад. Зараз тут ужо вырас сацыяльна-культурны комплекс з буйным мікрараёнам. У панараму вёскі арганічна ўпісаліся дамы рознай паверхавасці больш чым на 120 кватэр, гандлёвы цэнтр, сталовая і гасцініца, быткамбінат, Палац культуры, сярэдняя школа. Словам, вёска паступова набывае рысы гарадскога пасёлка.

ФЕРМАЙ
КІРУЕ КАМП'ЮТЭР

Камп'ютэру даверылі ўлік племяннога маладняку на малочна-тварных фермах жывёлаводства Беларусі. Укараненне такой аўтаматызаванай падсістэмы першымі завяршылі гаспадаркі Мінскага раёна.

Усе звесткі сцякаюцца ў галоўны інфармацыйна-вылічальны цэнтр МІ-

ністэрства сельскай гаспадаркі БССР. Заатэхнікі-селекцыянеры цяпер рыхтуюць толькі зыходныя даныя. А электроніка ў лічэння хвіліны выдае неабходныя звесткі аб стане прадукцыйнасці статку, аналізуе рацыёны, размяркоўвае кармы па відах і групах жывёлін.

Паўсюднае ўкараненне аўтаматызаванага кіравання жывёлагадоўляй значна павысіць эфектыўнасць галіны.

ЛЕСАНАСАДЖЭННІ

НАСЕННЕ —
ПАСЫЛКАМІ

Бор плошчай каля паўтысячы гектараў вырасце з насення сасны, адпраўленага лесаводамі Гомельскай і Магілёўскай абласцей на Украіну. Яно сабрана з так званых плюсовых — самых рослых і стройных дрэў.

У адрас лясных гаспадарак Горкаўскай вобласці, Карэліцкай і Комі АССР, а таксама Армені лягасы рэспублікі адпраўляюць насенне елкі і дуба. Традыцыйнымі заказчыкамі «расады» елкі сталі фірмы Швецыі. У гэтай скандынаўскай краіне ўжо амаль на ста тысяччах гектараў узяліся лясныя прыгажуні, вырашчаныя з насення, сабранага ў барах па берагах Нёмана і Заходняй Дзвіны.

АЙЧЫННАЯ МАРКА

НА ВЫПРАБАВАННІ
У ФІНЛЯНДЫЮ

Адзін з трактараў «Беларусь» маркі «МТЗ-82», што сышоў з канвеера Мінскага завода, адпраўлены ў Фінляндыю.

Там яму, побач з іншымі машынамі вядомых замежных фірм «Фіят», «Вольва-валмет», «Джон Дзір», трэба будзе ўдзельнічаць у параўнальных выпрабаваннях трактараў, прадстаўленых на гандлёвы рынак гэтай краіны.

Праводзіць падобны «конкурс» фінскі нацыянальны інстытут па выпрабаванню машын.

РАСПРАЦОЎКІ ВУЧОНЫХ

ЭФЕКТЫЎНЫ МЕТАД

У Фізіка-тэхнічным інстытуце Акадэміі навук БССР распрацаваны тэхналагічныя працэсы атрымання кампазіцыйных матэрыялаў на аснове алюмінію, арміраванага рознымі металічнымі валокнамі.

Метад няспыннага ліцця кампазіцый з дроту дазваляе атрымаць матэрыялы, якія маюць розныя саставы і снадасіны арміруючых элементаў. Яны могуць выкарыстоўвацца ў працэсах напылення для атрымання зносастойкіх, жарастойкіх, антыкарызійных і іншых пакрыццяў, а таксама рэкамендуюцца для выкарыстання на заводах па вытворчасці і рамонту алюмініевых поршніў дызельных рухавікоў і на іншых машынабудаўнічых прадпрыемствах.

НАРОДНЫЯ ДЭПУТАТЫ

Вольга КАПЫТКА — адна з тых, каму народ даверыў кіраваць краінай. У ходзе выбараў, якія адбыліся ў Савецкім Саюзе 4 сакавіка, яна стала дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР. Зараз работніца Гомельскай панчошна-трыкатажнай фабрыкі спалучае сваю працу на прадпрыемстве з дзяржаўнай дзейнасцю ў савецкім парламенце.

— Анатоль Мікалаевіч, які сэнс вы ўкладваеце ў слова «прадпрымальнасць»!

— У нашым, савецкім грамадстве, яно мае зусім іншы сэнс, чым на Захадзе. Таму да яго мы звычайна дадаём слова «сацыялістычная». Сацыялістычная прадпрымальнасць. А гэта ёсць не што іншае, як ўменне рацыянальна выкарыстоўваць грамадскія сродкі, аператыўна, смела прымаць рашэнні, умела выбіраць аптымальныя шляхі для выканання планавых заданняў. І кіраўнік, які дзейнічае так, заўсёды будзе мець падтрымку. Ніхто яму слова кепскага за гэта не скажа. Але калі прадпрымальнасць будзе ставіцца на службу карыслівым інтарэсам «яго» прадпрыемства і тым больш выкарыстоўвацца ў мэтах уласнай нажывы за кошт грамадства, паверце мне, такога кіраўніка будучы чакаць вялікія непрыемнасці. Падобная «прадпрымальнасць» у нас не толькі не заахочваецца, але і караецца законам. Бо яна не служыць грамадству, людзям, а наадварот — шкодзіць ім.

— А план, па якому працуе ўся савецкая эканоміка і кожнае асобнае прадпрыемства! Ці не абмяжоўвае ён вашу дзелавую ініцыятыву?

— Думаю, што не. Планавы пачатак у дзейнасці савецкіх прадпрыемстваў — гэта перш-наперш пэўнасць. Зараз нават многія капіталістычныя менеджэры больш схільныя мець перад сабою загадзя складзеную праграму работы, чым кіравацца ў сваіх рашэннях рыначнай кан'юнктурай, якую нельга прадказаць. Некаторыя фірмы на Захадзе спрабуюць складаць нават пяцігадовыя праграмы сваёй дзейнасці. Зрабіць жа план асновай кіравання ў той ці іншай капіталістычнай краіне пераходзіць прыватная ўласнасць на сродкі вытворчасці.

Я бяруся сцвярджаць, што запраграмаванасць савецкіх прадпрыемстваў не абмяжоўвае рамкі дзелавой прадпрымальнасці. Справа ў тым, што дзяржаўны план перш чым стаць такім, распрацоўваецца непасрэдна на фабрыцы, заводзе. Возьмем нашае аб'яднан-

МЭТА САЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ ПРАДПРЫМАЛЬНАСЦІ —

ПАМНАЖЭННЕ БАГАЦЦА ўСЕЙ КРАІНЫ

ЦІ АБМЯЖОЎВАЕ ПЛАН ДЗЕЛАВУЮ ІНІЦЫЯТЫВУ?

На гэтае і іншыя пытанні ў інтэрв'ю з нашым каарэспандэнтам адказвае генеральны дырэктар мінскага вытворчага швейнага аб'яднання «Камсамолка» па выпуску тавараў народнага спажывання Анатоль БІОНЧЫК.

не. «Зверху» нам устанавіваюцца, напрыклад, такія паказчыкі: «выпусціць карсетных вырабаў на такую вольную суму», «дзіцячай бялізны — на такую». А ўжо мы разам з міністэрствам і гандлёвымі арганізацыямі ўдакладняем, колькі і якіх тавараў, якога фасону і якасці павінны вырабіць. Таму ў канчатковым варыянце дзяржаўная вытворчая праграма (на год ці пяцігодку) — гэта заўсёды сінтэз таго, што трэба ад прадпрыемства грамадству і што яно можа даць яму.

— І ўсё ж, відаць, бывае і такое, што даводзіцца карэктаваць асартымент, так скажаць, на хаду, нават гадавы, пасля таго, як яго ўжо зацвердзяць?

— Безумоўна, бывае. У прыватнасці, для нашага прадпрыемства, рэалізацыя прадукцыі якога залежыць перш за ўсё ад попыту спажываўца, гэта не рэдкасць.

Скажам, у канцы мінулага года некаторыя гандлёвыя арганізацыі, з якімі мы загадзя заключылі дагаворы на па-

стаўку сваёй прадукцыі, адмовіліся ад закупкі ў нас пэўных тавараў на 5 мільёнаў рублёў. Змянілася мода, і прадукцыя, як кажучы, не ішла. Нам нічога не заставалася рабіць, як падладзіцца пад попыт спажываўца. Мы змянілі фасоны і матэрыялы сваіх вырабаў. Словам, аператыўна адрагавалі на капрызы моды. У выніку — прадпрыемства атрымала прыбытак. Зрэшты, гэта і ёсць прадпрымальнасць, пра якую мы тут гаворым. Хто ж будзе абмяжоўваць такую ініцыятыву?

У перспектыве магчымасці для праўлення гаспадарчай ініцыятывы будучы расці. Пра гэта сведчыць і прынятая нядаўна Пастанова ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР аб дадатковых мерах па пашырэнню правоў прадпрыемстваў у планаванні і гаспадарчай дзейнасці. Але перш чым распаўсюдзіць гэтыя правы, было вырашана правесці спачатку двухгадовы эксперымент у двух усесаюзных і трох рэспубліканскіх міністэрствах, у тым ліку і ў міністэрстве лёгкай прамысловасці Беларусі.

— Калі ласка, больш падрабязна раскажыце пра гэты эксперымент, тым больш, што ўдзел у ім прымае і вашае аб'яднанне.

— Мэта эксперыменту — практычна адпрацаваць і правярыць такія ўмовы, якія павялічылі б зацікаўленасць калектываў у павышэнні эфектыўнасці вытворчасці, эканомным выкарыстанні ўсіх рэсурсаў, паскарэнні тэхнічнага прагрэсу. Дасягацца гэтая мэта будзе шляхам удасканалвання сістэмы цэнтралізаванага кіравання прамысловасці і развіцця самастойнасці прадпрыемстваў.

У адрозненне ад існаваўшай практыкі наша дзейнасць будзе ацэньвацца цяпер мінімальнай колькасцю паказчыкаў. Сярод іх: аб'ём рэалізацыі прадукцыі з улікам выканання дагавораў, рост прадукцыйнасці працы, зніжэнне сабекошту прадукцыі, тэхнічнае ўдасканалванне вытворчасці, выпуск новай прадукцыі. Мы атрымалі таксама новыя магчымасці самастойнага

планавання свайго эканамічнага і сацыяльнага развіцця, шырэйшага далучэння рабочых да выпрацоўкі планаў.

Пашыраны і правы прадпрыемстваў у выкарыстанні фонду без узгаднення з інстанцыямі, што стаяць вышэй (напрыклад, міністэрствам). Скажам, зараз кіраўнікі заводаў могуць самастойна фарміраваць сваю тэхнічную палітыку, усталёўваць надбаўкі да тарыфных ставак і службовых акладаў работнікаў, якія працуюць найбольш эфектыўна, і многае іншае.

— Такім чынам, захоўваючы сістэму цэнтралізаванага кіравання эканомікай, дзяржава пазбаўляе прадпрыемствы ад шчыльнага альякуства міністэрстваў і іншых кіруючых органаў...

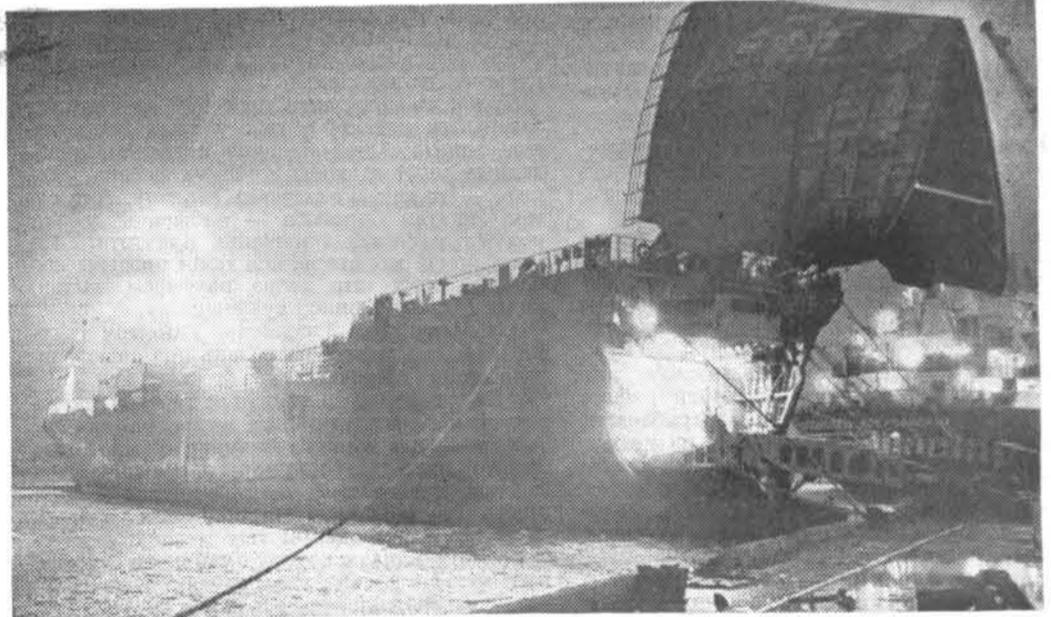
— І галоўнае тут, што заводскія калектывы, якія працуюць высокапрадукцыйна, маюць права пакідаць на развіццё вытворчасці, аплату працы і на сацыяльныя патрэбы значна большую, чым раней, частку прыбытку.

— І апошняе пытанне. Анатоль Мікалаевіч. Як генеральнаму дырэктару буйнога аб'яднання, вам даводзіцца займацца многімі, самымі рознымі праблемамі. Якія з іх вы лічыце найбольш важнымі?

— Усе праблемы ў прынцыпе важныя. Але на першае месца я б паставіў сацыяльна-бытавыя пытанні. Хаця гэтым у нас займаюцца грамадскія арганізацыі, перш-наперш прафсаюз, але як дырэктар, я лічу, што павінен пастаянна надаваць максімальную ўвагу палітыцы працы, быту і адпачынку рабочых прадпрыемства, якім кірую. Менавіта ад вырашэння праблем сацыяльных мы ідзем да вырашэння праблем вытворчых. Калі рабочы жыве ў добрай кватэры, адпачывае на курортах, турбазах, у прафілакторыях, яго дзеці ўладкаваны ў сад, ён і працуе лепш. Мы гэта разумеем, таму і выдаткоўваем на сацыяльныя патрэбы, вялікія сродкі. Скупіцца тут — значыць не разумець палітыкі нашай партыі і дзяржавы — усё ў імя чалавека.

Гутарку вёў Ігар ГЕРМЯНЧУК.

II. ЗОРНАЙ ДАРОГАЙ

Апошнія дні на судне панаваў той узрушаны, святочны настрой, які, бясспрэчна, азначаў адно: хутка родны порт. Экіпаж паранейшаму нес строга рэгламентаваную вахту ў машынным аддзяленні, на хадавым мосціку. Як і раней, у суднавым журнале адзначалася, колькі пройдзена міль, а штурманы дакладна вывэралі курс. Але па тым, як маракі ўсё часцей і часцей углядаліся туды, за гарызонт, дзе васьць-васьць павінны былі з'явіцца абрысы роднага берага, як абменьваліся кароткімі рэплікамі пра сем'і, — адчувалася,

што кожны вельмі чакае тое шчаслівае імгненне, назва якому — сустрэча. Каля двух месяцаў працягваўся гэты рэйс. Яны пабывалі ў далёкай Анголе, наведалі Іспанію, Турцыю. І вось Азоўскае мора. Цяпер да Жданава — месца швартоўкі — рукой падаць. Аляксандр Пастушэнка каторую ўжо гадзіну на капітанскім мосціку. Хутка, зусім хутка канал. Якая там абстаноўка! З порта перадалі, што ён забіты лёдам, параілі чакаць. Адзіны ледакол суправаджаў у порт балгарскае судна. Мінула гадзіна, другая. Там,

ка пірсе, сабраліся дзеці, родныя, блізкія, сябры. Дзень прастаіць судна на рэйдзе — яны не пакінуць порт. Такая ўжо традыцыя ў сем'ях маракоў. Да таго ж у трумах судна каля 2,5 тысячы тон цытрусавых — на многія мільёны рублёў. Груз вельмі далікатны. Тут кожная гадзіна на ўліку. А калі сваім ходам, без ледакола! Гэта думка нарадзілася некалькі хвілін назад і не давала спакою капітану... НА ЗДЫМКАХ: цэплаход «Вера Харужая» ля прычала; у гасцях у таты (капітан судна Аляксандр ПАСТУШЭНКА з сынам Сашам).

ГАЗЕТА «ГОЛАС РАДЗІМЫ»

Ў ЖЫЦЦІ НАШЫХ ЗЕМЛЯКОЎ

АДЗІНАЕ СЛОВА: ДЗЯКУЙ!

Куды толькі ні закідае лёс нашых суайчыннікаў-беларусаў! Сёння «Голас Радзімы» адпраўляецца ў трыццаць восем краін, на ўсе заселеныя кантыненты планеты. Чытаюць газету ў суседняй Польшчы, у большасці краін Заходняй Еўропы, у далёкіх Амерыцы і Аўстраліі, нават у Кені і на Мадагаскары. Гэта значыць, што ўсюды ёсць беларусы і для кожнага з іх наша газета надзейная, часам адзіная ніч духоўнай сувязі з любімай Радзімай. Многія падтрымліваюць гэтую сувязь ужо каля трыццаці гадоў. «Я з'яўляюся падпісчыкам газеты з першага яе нумара, з 1955 года, — піша Іосіф Казак з Канады, — усё, што ў ёй друкуецца, для мяне вельмі цікава. І не толькі для мяне. Сваю газету я даю чытаць і суседзям». Іншыя пачалі чытаць «Голас Радзімы» дзесяць, дваццаць гадоў назад, трэція зусім нядаўна. Але ва ўсіх яна нязменна выклікае вялікую цікавасць.

Мы добра разумеем, што для большасці з вас, нашых замежных суайчыннікаў, тыя краіны, дзе вы пасяліліся — гэта не проста геаграфічнае паняцце. Там утварыліся вашы сем'і, з'явіліся дзеці і ўнукі, ёсць сябры, праца, захапленні. Але радуе тое, што ўсё-такі Радзіма для ўсіх назаўсёды застаецца Радзімай. Да яе накіраваны вашы глыбокія пачуцці і думкі, а мара хоць раз павяжаць у родных краях становіцца мэтай жыцця.

Гэта вялікая любоў да бацькаўшчыны прывіваецца і дзецям. У многіх сем'ях бацькі вучаць іх роднай мове, раскажваюць пра сваю Айчыну, часта бяруць з сабой у паездкі і ў нашу краіну, каб яны паглядзелі на яе і таксама палюбілі.

І «Голас Радзімы» стараецца памагчы вам, вашым дзецям і ўнукам атрымаць праўдзівую інфармацыю аб Радзіме, быць у курсе падзей, якія адбываюцца ў нашай рэспубліцы і краіне, раскажаць аб поспехах Беларусі ў развіцці народнай гаспадаркі, навукі і культуры. Газета пастаянна піша пра міжнародныя сувязі рэспублікі, пра барацьбу за сацыяльны прагрэс, мір і дружбу паміж народамі, публікуе на сваіх старонках многа матэрыялаў аб знешняй палітыцы Саветаў Саюза, накіраванай на ўсеагульнае разбраенне, супраць ядзернай катастрофы. Гэта асабліва важна цяпер, калі імперыялістычныя сродкі масавай інфармацыі ўзмоцнена стараюцца ўбачыць у галовы людзей як мага больш хлусні пра нашу краіну, пра яе палітыку, прыпісаць нам «агрэсіўнасць» і імкненне «заваяваць» увесь свет.

«Дзякуй за тое, што прысылаеце нам вашу вельмі цікавую газету, — піша Сямён Громаў з ЗША. — Мы многа даведваемся з яе пра нашу любімую Беларусь, чаго тут на чужыне не знаходзім».

Вось радкі аднаго з пісем нашых пастаянных карэспандэнтаў Надзеі і Рыгора Мартыноўкі з Канады:

«Калі б не «Голас Радзімы», усе эмігранты, а асабліва нашага ўзросту, былі б паўслепымі, паўглухімі інвалідамі. Дзякуй вам, браты!»

Па тых водгуках, якія мы атрымліваем пры сустрэчах з суайчыннікамі, з вашых пісем мы ведаем, што для большасці чытачоў «Голас Радзімы» стаў першай патрэбай ў жыцці. Нашы чытачы адзінадушна заяўляюць: гэта наша газета, усё ў ёй цікава. Нам, журналістам, прыемна чуць такія словы, але мы зусім не лічым, што ў нашай рабоце ўжо ўсё ідэальна і што ўсе запатрабаваны чытачы задаволены поўнасцю. Мы разумеем, што для чалавека, які доўгі час адарваны ад Радзімы, але горака любіць яе, дарагая кожная вестачка адтуль. А нам было б цікава даведацца, якое меркаванне чытачоў па тых або іншых канкрэтных матэрыялах, пра што іменна ён хацеў бы прачытаць у газеце, з кім з вядомых гістарычных асоб і нашых сучаснікаў пазнаёміцца на яе старонках. Іменна такую мэту ставілі мы, калі ў канцы мінулага года звярнуліся да замежных беларусаў з анкетай «Ваша думка, чытачы?». У ёй былі пастаўлены канкрэтыя пытанні аб рабоце рэдакцыі. І мы глыбока ўдзячныя землякам у розных краінах, якія адгукнуліся на нашу просьбу і шчыра напісалі сваю думку пра газету, яе змест, выказалі пажаданні на будучыню.

Дарэчы, тут хочацца сказаць і вось пра што. Нам не раз даводзілася чуць і чытаць у нацыяналістычнай прэсе, што «Голас Радзімы» — гэта нібыта прапагандысцкая газета, якую пасылаюць толькі тым беларусам, што жывуць у капіталістычных краінах, а ў самой Беларусі яе ніхто і ў вочы не бачыў. Яшчэ раз адкажам на падобныя выдумкі. Наша газета такая ж, як і любая іншая ў рэспубліцы. Так, у асноўным яна распаўсюджваецца за мяжой, гэта і зразумела. Яна ж прызначана для беларусаў, якія жывуць у іншых краінах. Але любы жадаючы можа абсалютна свабодна купіць яе ў

газетным кіёску ў Мінску, іншых гарадах Беларусі, а беларусы, якія жывуць у іншых рэспубліках, могуць атрымаць яе па пошце. Успомнілі мы пра гэта таму, што на нашу анкету прыйшло многа адказаў і ад чытачоў з Літвы, Украіны, Расіі і, вядома, Беларусі.

«Лічу сваім абавязкам разам з замежнымі чытачамі адказаць на пытанні рэдакцыі, — паведамляе Сямён Жамойда з Ноўгарада. — Праўда, я жыву ў РСФСР, не вельмі далёка ад мяжы роднай Беларусі, але чакую дня выхаду «Голасу Радзімы» з неярпеннем і, дзякуючы газеце, быццам бываю ў БССР штотыдзень».

«Некалькі гадоў назад выпадкова купіў «Голас Радзімы» ў кіёску, — піша Марцін Міцько з Маладзечна. — Яна мне вельмі спадабалася, і зараз чытаю яе рэгулярна».

Меркаванні савецкіх чытачоў, несумненна, будуць нам ўлічаны, але, вядома, больш за ўсё нас цікавіла думка тых, для каго непасрэдна прызначаецца газета, — чытачоў з за мяжы. З гэтых пісем мы ўбачылі, што кола інтарэсаў нашых суайчыннікаў надзвычай шырокае, іх цікавяць самыя розныя пытанні.

«Усё, што мы ведаем аб Беларусі, ведаем з нашай газеты, — піша член Саюза савецкіх грамадзян у Бельгіі Кацярына Штэйн. — Большасць нас — жанчыны, і нам цікава прачытаць пра савецкую жанчыну, яе працу, вучобу, пра вольны час, дзяцей і дзіцячыя ўстановы, а іншы раз і пра рэцэпт фірменнай беларускай стравы. Каб было смачна!»

А вось што піша Аляксандр Лукашук з Польшчы: «Мяне цікавіць усё, што датычыць беларускай гісторыі і культуры».

Яшчэ адно пісьмо ад Браніслава Аўгусціновіча з ФРГ: «Я чытаю вашу газету з красавіка 1983 года, шкада, што не атрымаў яе раней, — піша ён. — Перакладаю яе маёй жонцы, дачцы і многім знаёмым. Самым цікавым для нас з'яўляецца тое, што вы пішаце, як Савецкі Саюз імкнецца прадхіліць ядзерную вайну і змагаецца за разбраенне ва ўсім свеце».

«Публікуйце як мага больш артыкулаў пра сучаснае жыццё рэспублікі, пра міралюбівую палітыку вашай краіны, — прапануе Юрый Расадзінскі з Аўстраліі. — Яны даюць нам магчымасць спрачацца тут з рознымі паклёпнікамі і фальсіфікатарамі, пераканаўча даказаць правільнасць знешнепалітычнага курсу СССР».

Ёсць яшчэ многа іншых выказванняў па пытаннях культуры, эканомікі, жыцця моладзі і г. д. Чытачы назвалі канкрэтыя імёны людзей розных прафесій, аб якіх яны хацелі б даведацца.

Сярод пытанняў анкеты было і такое: «Ці звярталіся вы ў рэдакцыю з якімі-небудзь просьбамі? Ці былі вы задаволены атрыманым адказам?»

Трэба сказаць, што просьбаў ад нашых замежных чытачоў у газету прыходзіць даволі многа. Адно просіць прыслаць неабходныя кнігі ці ноты любімых песень, іншыя — памагчы адшукаць сваякоў. Але самая частая просьба — павяжаць у іх родных мясцінах і напісаць пра гэта. Па магчымасці мы стараемся такія просьбы выканаць, таму што добра разумеем, колькі радасці гэта прынесе суайчынніку.

Вось што піша Уладзіслаў Гайлевіч з Аргенціны, які прасіў раскажаць пра сваю родную вёску Лебедзева:

«Я ўжо думаю, што гэтыя газеты, як іншы раз бывае, згубліліся недзе па дарозе. Але нечакана паштальён уручыў мне два вялікія канверты з нумарамі «Голасу Радзімы», дзе па маёй просьбе пісалася пра Лебедзева і Міёры. Вялікае вам дзякуй! Я глядзеў фотаздымкі тых месцаў, некаторых маіх аднавяскоўцаў, уважліва чытаў артыкулы і вельмі хваляваўся. Сапраўды, вы ўзнагародзілі мяне дарагім падарункам. Я не знаходжу адпаведных слоў для ацэнкі гэтых артыкулаў. Проста цудоўна! Усе нашы землякі ў клубе імя В. Бялінскага аднолькава захапляліся. Тры экзemplары вашай газеты я падарыў зямлячцы Марыі Жабэнак, магчыма далёкай сваячцы той дзяўчыны, пра якую вы пісалі ў рэпартажы. Яна вельмі абрадавалася такому падарунку і гаварыла, што будзе захоўваць яго ўсё жыццё».

Усе вашы пісьмы, дарагія чытачы, самым уважлівым чынам разгледжаны ў нашай рэдакцыі. Яны падказалі многія новыя тэмы і рубрыкі, пашырылі нашы творчыя планы. Усе вашы просьбы будуць у далейшым выкананы. Мы ад душы хочам падзякаваць вам за тую цікавасць, якую вы праяўляеце да нашай работы, за прапановы, добрыя словы і пажаданні. Хочам прасіць вас пісаць нам як мага часцей. Ваша думка для нас вельмі неабходная, дарагія чытачы. Гэта дасць нам магчымасць зрабіць «Голас Радзімы» яшчэ больш змястоўным і цікавым для вас.

III. ЗОРНАЙ ДАРОГАЙ

Ён, капітан, адказвае і за людзей, і за груз, і за судна. Калі б суцэльны лёд, тады прасцей. А так крыг — як клёцка ў супе: зверху, знізу, збоку, плазам, тарчма. І ўсё ж можна паспрабаваць на самых малых абаротах... Машына магутная, 6 тысяч конскіх сіл «запэражаны» ў ёй. Абшыўка судна новая, вытрымала праверку на трываласць у спрэчках са шматлікімі вятрамі і бурамі. Рызыка, вядома, ёсць, але яна апраўданая. Капітан быў упэўнены ў людзях, з якімі паспеў зведаць нямаля, павяжаць у самых экстрэмальных сітуацыях, веруў у розум і ўменне тых, хто рабіў цеплаход.

— Стармеха на мосці! — перадаў капітан распараджэнне ў машынае аддзяленне. «Дзед» [так здаўна называюць на флоце старшых механікаў], напэўна ж, там, унізе, ля машыны. І не памыліўся. Праз якія-небудзь пяток мінут Уладзімір Бадуюны стаяў побач.

— Як машына! — пацікавіўся капітан.

— А што ёй стане! Дагледжана, працуе, як гадзіннік.

— Тады мо сваім ходам у порт!

— Я сам, прызнацца, падумаў пра гэта, — адказаў Бадуюны.

— Не стаяць жа нам тут і чакаць...

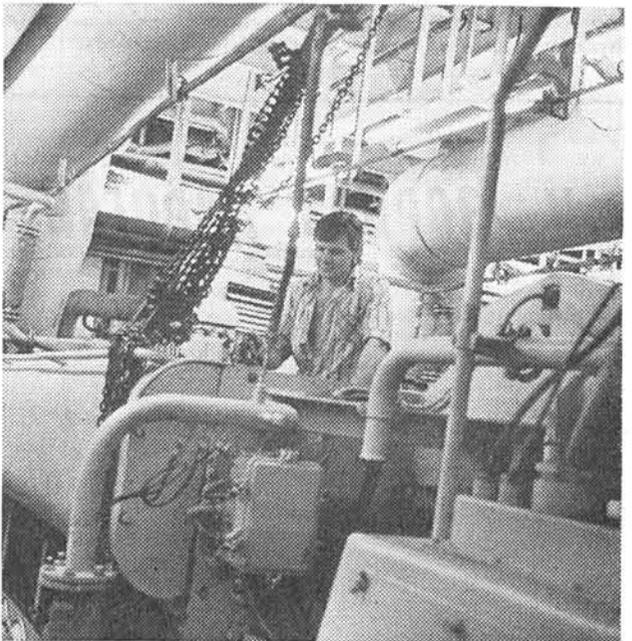
Звязаўся з портам. Атрымалі дазвол. Цеплаход павольна рушыў наперад...

...Позна ўвечары «Вера Харужая» прыбыла ў родны порт, падышла да прычала. І толькі тады, калі высокая падкінуў уверх спачатку шасцігадовага Сашку, а потым пяцігадовага Юрку, Аляксандр Пастушэнка нарэшце да канца ўсвядоміў: ён дома!

У. ГОЙТАН.

НА ЗДЫМКАХ: старшы механік цеплахода Уладзімір БАДУОУНЫ; у машынным аддзяленні.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

НАВІНКИ — НА ЭКСПАРТ

Абсталяванне для папярочна-клінавай пракаткі металу, вырабленае па савецкай ліцэнзіі, праходзіць выпрабаванні на адным з заводаў у Італіі. Яго распрацавалі вучоныя Фізіка-тэхнічнага інстытута Акадэміі навук БССР.

Цікавасць прамысловых фірм Швецыі, Італіі, Індыі выклікалі і новаўвядзенні, аўтарамі якіх сталі спецыялісты Беларускага навукова-вытворчага аб'яднання парашковай металургіі. За апошнія гады 18 тэхналогій, прапанаваных беларускімі вучонымі, закуплены заручбенымі арганізацыямі.

Гэтыя факты прыводзіліся на нарадзе па пытаннях павышэння якасці і канкурэнтаздольнасці, якая адбылася ў сярдзіне сакавіка ў Мінску.

На нарадзе выступілі намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР, старшыня Дзяржплана БССР А. Рэут, намеснік старшыні Дзяржплана рэспублікі Л. Мятліцкі, кіруючыя работнікі Міністэрства знешняга гандлю СССР, Дзяржаўнага камітэта СССР па навуцы і тэхніцы, Гандлёва-прамысловай палаты СССР, саюзных і рэспубліканскіх арганізацый і прамысловых прадпрыемстваў.

В НАШЕЙ СТРАНЕ НИКОГДА НИКОГО НЕ СУДЯТ ЗА РЕЛИГИОЗНЫЕ УБЕЖДЕНИЯ

СВОБОДА СОВЕСТИ И ЗАКОН

В системе политических прав и свобод, гарантированных Конституцией СССР, важное место занимает свобода совести. Основные принципиальные положения ее были обобщены государственным основополагающим актом — декретом Совета Народных Комиссаров от 23 января 1918 года «Об отделении церкви от государства и школы от церкви». Это важнейший документ, четко определивший отношение Советского государства к религии и церкви. Декрет, сформулированный В. И. Лениным, имеет всемирно-историческое значение. Он подытожил и закрепил завоевания Октября в области свободы совести, покончил со всеми средневековыми привилегиями церкви. В декрете указано, что каждый гражданин может исповедовать любую религию или не исповедовать никакой. Декрет закрепил демократическую концепцию равенства всех религий перед Законом, категорически запретил всяческое упоминание о вероисповедании в документах, выдаваемых гражданам.

Декрет послужил основой советского законодательства в области свободы совести, которая всегда являлась конституционным принципом в Советской стране. Статья 50 Конституции БССР гласит: «Гражданам БССР гарантируется свобода совести, то есть право исповедовать любую религию или не исповедовать никакой, отправлять религиозные культы или вести атеистическую пропаганду. Возбуждение вражды и ненависти в связи с религиозными верованиями воспрещается. Церковь в БССР отделена от государства и школы от церкви». Как видно, Конституция развитого социалистического общества, созданная на основе преемственности и всесторонне учитывающая требования современной эпохи, в полной мере сохраняет принцип свободы совести.

Религиозным центрам и религиозным обществам всех конфессий предоставляется право приобретать и строить здания в установленном законом порядке. Они пользуются правом подготовки духовенства в специальных учебных заведениях, издания религиозной литературы. Все необходимые материалы для производства предметов культа, бумагу для издания литературы религиозные центры получают из фондов государства. Для изготовления предметов религиозного культа созданы и действуют специальные предприятия и мастерские.

Конституции же капиталисти-

ческих стран, провозглашающие свободу совести, полны оговорок и ограничений, которые содержат в себе элементы принуждения к исповедованию той или иной религии, навязывания религии массам населения. В текстах встречаются слова «свобода совести», однако ни в одной конституции капиталистических стран нет статей, охраняющих атеистические воззрения людей. Свобода совести сводится лишь к праву выбрать ту или иную религию, а интересы многих миллионов людей, которые не верят в бога, не только игнорируются, но сами они ущемляются в гражданских правах. В 43 капиталистических странах законодательство обеспечивает господствующее положение какой-либо одной религии. Конституции 22 стран гласят, что пост главы государства могут занимать только последователи господствующей церкви. Система, предусматривающая привилегии одной церкви, создает условия для дискриминации верующих других вероисповеданий.

В ряде буржуазных конституций провозглашается отделение церкви от государства. Однако на деле это обман общественного мнения. Возьмем, к примеру, США, где принцип отделения церкви от государства был провозглашен давно, но и до сих пор остается пустым звуком. И сегодня деятельность государственных органов США освящается религией. Каждый избранный президент, вступая на пост, приносит присягу на Библию. Рональд Рейган не только принес присягу на Библию. Он объявил 1983 год годом Библии, что не мешает ему, используя американских солдат, убивать ни в чем не повинных людей в Ливане, Никарагуа, Сальвадоре, на оккупированной США Гренаде.

В Белоруссии действуют сотни православных и старообрядческих церквей, католические костелы, протестантские церкви. Никто не запрещает отправлять богослужения евангельским христианам-баптистам, христианам веры евангельской, адвентистам. Исповедуют свою религию мусульмане, иудеи и верующие других конфессий. В Жировицах Гродненской области действует монастырь православной церкви. Всем церквам предоставлены необходимые условия для их нормального функционирования, удовлетворения религиозных потребностей верующих. Государственные органы власти, в том числе и Совет по делам религий, не вмешиваются во внутренние дела церкви. Распространяемая средствами

массовой информации Запада беспардонная ложь и клевета о положении религии и церкви, верующих в нашей стране не имеет никаких реальных оснований. Утверждения о том, что Совет по делам религий при Совете Министров СССР и его представители на местах осуществляют руководство церковью, также сплошное вранье. Совет по делам религий обеспечивает охрану прав как верующих, так и неверующих, осуществляет связь между правительством и религиозными организациями в случае возникновения вопросов, требующих разрешения их правительством, то есть осуществляет на практике политику Советского государства в отношении религии и церкви.

Духовенство всех религий поддерживает внутреннюю и внешнюю политику государства. Вопли диссидентов не оказывают никакого влияния на верующих. Утверждения западных фальсификаторов, что в СССР насильственно искоренили религии, что административные методы борьбы с религией возведены в ранг государственной политики, также сплошная ложь.

На протяжении нескольких лет зарубежные радиостанции и многие газеты Запада повторяют, что в Белоруссии осуждена за веру в бога Галина Вильчинская. А что произошло с ней на самом деле? За грубое нарушение советского законодательства о религиозных культах она несколько раз предупреждалась. Однако выводов не сделала и снова нарушала закон, извлекая для себя материальную выгоду, за что и была осуждена. После отбытия срока наказания Г. Вильчинская при перевозке наркотиков из Бреста, где она проживает, на Дальний Восток была задержана... и, конечно же, снова осуждена. Но не за веру в бога, разумеется. А на Западе буржуазные средства массовой информации не только дают лживую информацию, сообщая, что Г. Вильчинская осуждена за свои религиозные убеждения, но даже требуют от органов власти республики немедленного ее освобождения. Мы хотели бы сказать всем этим господам, «защитникам прав»: позаботьтесь о тех гражданах стран Запада, которые, не имея таких реальных прав, как право на труд, жилье, образование, медицинское обслуживание, погибают от голода и нищеты, о тех, которых США держат в тюрьмах, потому что они борются за мир, проявите внимание и к тем, кто находится в лагерях, созданных в Гренаде

по типу гитлеровских, осудите и примите меры к прекращению уничтожения ливанского народа Израилем и США.

В нашей республике, как и во всей стране, никого никогда не судили за веру, религиозные убеждения. Привлекаются к ответственности лишь лица, нарушающие советские законы или толкающие на это других людей. В этой прописной истине убеждаются все, кто смотрит на СССР без предвзятости.

Баптистка из США Дагнас Ферал, которая недавно побывала в Белоруссии, в беседе заявила: «Во время службы мне понравилось, что двери молитвенного дома баптистов и православного собора, которые мы посетили в Минске, открыты для всех. Кто хочет, может участвовать в обрядах, ему никто не мешает. Уже по этому можно судить, что в вашей стране свобода совести осуществлена на деле». Многие видные религиозные деятели из-за рубежа, посещая Советскую страну и нашу республику, убеждаются в том, что верующие свободно отправляют религиозные обряды.

В начале января этого года, на рождество, у нас находилась представительная делегация рабочего президиума Московской всемирной конференции «Религиозные деятели за спасение священного дара жизни от термоядерной катастрофы». В ее составе были Девид Пройс, председательствующий епископ Американской лютеранской церкви, доктор Кристин Христопфер Мазобере, президент Методистской церкви Зимбабве, каноник Раймон Гоор из Бельгии, генеральный секретарь Христианской Всемирной конференции Любомир Миржеевский из Чехословакии. Они не только познакомились с религиозной жизнью, но и сами принимали участие в церковных службах в православной, католической и протестантской церквях. Делегация была принята в Верховном Совете БССР.

Верующие и атеисты у нас равны перед законом. Как те, так и другие проявляют свои патриотические чувства к нашей Советской Родине, честным и самоотверженным трудом укрепляя ее могущество, заботясь о сохранении мира на земле, они вместе выступают против тех, кто хотел бы, прикрываясь божьим именем, погубить все человечество в пламени термоядерной войны.

А. ЗАЛЕСКИЙ,
уполномоченный Совета по делам религий при Совете Министров СССР по Белоруссии.

30-ЛЕТИЕ ЦЕЛИННОЙ ЭПОПЕИ

Весной нынешнего года в нашей стране широко отмечают 30-летие с начала массового освоения целинных и залежных земель. Итоги и уроки освоения целины — тема беседы обозревателя АПН Л. ВОСКРЕСЕНСКОГО с министром сельского хозяйства СССР Валентином МЕСЯЦЕМ.

— Обсуждая проект использования целины и залежей для решения хлебной проблемы, — говорит Валентин Месяц, — советские специалисты слышали «советы» и «прогнозы», так сказать, со стороны. Прочитав выказывание 30-летней давности одной из солидных западных газет: «В диких условиях целины человек не может существовать. Вот почему можно успокоиться: целина так и останется непереваренным куском в желудке России». Сегодня это звучит как курьез.

Целина дала хлеб, много хлеба. Освоенные земли стали важнейшим районом возделывания наиболее ценных сортов пшеницы. Если посчитать затраты труда на производство единицы продукции, целинное зерно — самое дешевое в стране.

Раздвинув границы зерносеющих районов, Советский Союз создал известные гарантии полновесных сборов даже на тот случай, если некоторые из житниц постигнет засуха. За это 30-летие не раз и не два бывало, что именно целина выручала страну — в тех случаях, когда старопашотные европейские житницы СССР не могли из-за климатических осложнений дать то количество зерна, на которое в обычных условиях можно рассчитывать.

Словом, освоение целины полностью себя оправдало и окупилось, оно дало мощный стимул для развития производительных сил не только освоенных районов, но и всего агропромышленного комплекса Советского Союза.

— А теперь, если можно, несколько цифр в подтверждение этого вывода.

— Только за счет товарного зерна, собранного в целинных районах уже в 1954—1961 годах, государство покрыло все расходы и получило более 3,3 миллиарда рублей чистой прибыли.

Сопоставим также среднегодовое производство зерна в период, предшествующий освоению целины, и в минувшей народнохозяйственной пятилетке:

1951—1955 годы — 88,5 миллиона тонн, 1976—1980 годы — 205 миллионов тонн.

На просторах Родины

В СССР живет несколько семей, чьи предки в прошлом столетии попали из Африки на берег Черного моря.

Недалеко от Сухуми, столицы Абхазской Автономной Советской Социалистической Республики, в устье горной реки Кодор, впадающей в Черное море, расположилось маленькое село Адзюбжа. По-абхазски это значит лукоморье. Здесь уже давно живет несколько семей, чьи африканские предки более полутора веков назад попали сюда из Турции.

Трудно сейчас установить, к какому африканскому народу они принадлежали. Скорее всего, в Турцию они попали из Эфиопии, как и прадед великого русского поэта Пушкина эфиопский князь Ганнибал, который был взят заложником и

ПОТОМКИ АФРИКАНСКИХ СЕМЕЙ

продан турками русскому послу в Константинополе. Ганнибал стал другом и соратником русского царя Петра Великого, знаменитым военным инженером, генералом-аншефом русской армии, строителем крупнейшего военного порта Кронштадт на Балтийском море.

В настоящее время в селе Адзюбжа живут потомки африканских поселенцев — семьи Абаш и Чанба. Глава семьи Чанба Шамиль — шофер автобуса, его жена Мария, в злую годину войны заброшенная судьбой в далекую от русской родной деревни Абхазии, работала в колхозе. Она прекрасная хозяйка, ее дом славится гостеприимством и хлебосольством. Старшая дочь

Маргарита, закончив медицинское училище, работает медсестрой. Младшая Таня училась в Ярославле, на севере России, получила специальность ветеринара.

В Сухуми в городском роддоме уже более 20 лет трудится Нуца Абаш, известный в Абхазии врач-акушер. Более 7 тысяч малышей приняла в свои чернокожие руки добрая, веселая Нуца. После окончания фельдшерского училища она вернулась в родное село. Портрет чернокожей девушки в белом халате был напечатан в 50-е годы в центральной молодежной газете. Его-то и увидел русский парень Семен, геолог. Парень написал девушке робкое письмо, Нуца отве-

тила, завязалась переписка. Семен приехал в Тбилиси, где Нуца училась в медицинском институте, молодые люди поженились. Они сейчас живут и работают в Сухуми, имеют сына и дочь.

И Абаш, и Чанба считают себя абхазами. Их родной язык — абхазский, абхазские же поют они песни, когда в их гостеприимном доме собираются многочисленные друзья, абхазские сказки рассказывают они перед сном своим чернокожим малышам.

Родной дядя Нуцы Ширин был видным абхазским революционером, членом первого народного правительства в истории Абхазии. Отец Нуцы был одним из основателей колхоза

в селе Адзюбжа. В местной школе есть мемориальная доска с портретами 94 жителей села, погибших в годы Великой Отечественной войны. «Тот, кто отдал жизнь за Родину, не умрет никогда», — гласит надпись по-абхазски. Среди портретов абхазов, грузин, русских жителей села фотография чернокожего юноши Нури Абаша, погибшего в 1943 году в морском бою при обороне Севастополя.

Когда Шамиль Чанбу спрашивал о его национальности, он сверкает черными, чуть раскосыми глазами: «Абхаз я, жена Мария русская, а все мы — советские люди. В Абхазии наша Родина. Здесь похоронен прах наших предков, здесь будущее наших детей и внуков».

Татьяна ШУТОВА.

КАЛІ КЛОУН

СТАНОВІЦА ДЫРЭКТАРАМ

НОВАЕ АМПЛУА ЮРЫЯ НІКУЛІНА

Імя папулярнага артыста савецкага цырка Юрыя Нікуліна, напэўна, добра вядома многім нашым землякам. За сваё доўгае артыстычнае жыццё на манежы ён шмат гастраляваў, пабываў з Маскоўскім цыркам у розных краінах свету. Сёння ж мы можам гаварыць, што Ю. Нікулін змяніў сваё творчае амплуа.

Паведзенні пра тое, што Юрый Нікулін збіраецца пакінуць манеж, былі падобныя хутэй на чуткі, чым на праўду. Цяжка было сабе ўявіць цыркавога мастацтва без славуэта Юрыя (клоунская маска Нікуліна). Між тым адсвяткаваўшы свой 60-гадовы юбілей на манежы Калінінскага цырка, дзе каля трыццаці гадоў назад упершыню выступіў клоун Юрыя, Нікулін сапраўды расстаўся са сваім героем — традыцыйным для рускага фальклору прастваком, які ў кучочках губ, у краёчках вачэй тоіць хітрыкі, які ў выніку заўсёды перамагае цвердалобую практычнасць.

І вось, нібыта ператвораны ў магічнай скрыні славуэта ілюзіянста Кію, бесшабашны няўдачнік Юрыя паўстаў салідным, рэспектабельным дырэктарам і галоўным рэжысёрам Маскоўскага цырка на Цвятным бульвары. Яшчэ ўчора Нікулін адным сваім з'яўленнем выклікаў у публікі смех, а сёння ў сваім новым амплуа ён вядзе дзелавыя гутаркі ў кабінетах высокіх службовых асоб, сядзіць за сталом перагавораў з прадстаўнікамі замежных фірм.

Прыцягнутыя метамарфозай у лёсе аднаго з самых любімых народаў артыстаў, рэпартажы часта звяртаюцца да Нікуліна з пытаннем: чаму ён вырашыў пакінуць манеж? Нікулін, як правіла, жартуе: лепш, маўляў, пайсці самому, чым чакаць, калі цябе аб гэтым папросяць. А іншы раз гаворыць аб прычынах свайго ўходу і сур'ёзна: «Я ведаю, як цяжка развесіліць публіку, але парушыць у яе настрой вясёлай прыўнятасці — вельмі лёгка. Да-статкова ўзяць адну няправільную ноту. І перш за ўсё небяспека сфальшывіць падсцерагае клоуна. Калі хоць на секунду глядачу захочацца пашкадаваць клоуна, усё прапала... А клоун, якому пераваліла за шэсцьдзесят, клоун-дзядуля (а ў жыцці я ўжо стаў дзедам), як бы ўмела ён ні хаваў свой узрост, усё роўна выглядае небаракам, выклікае спачуванне, а не смех».

У гэтых словах немалая доля ісціны, аднак яшчэ не ўся ісціна. Нікулін змог пакінуць манеж толькі таму, што не пакінуў цырк. Не здрадзіў ён, па сутнасці, і свайму прызначэнню не проста запаўняць паўзы паміж нумарамі, але і з'яўляцца душой цыркавога прадстаўлення... У гэтым сэнсе Нікулін і на сваёй новай пасадзе застаўся душой цырка, а не ператварыўся ў банальнага адміністратара.

Нікуліну, мне здаецца, быў патрэбен іменна стары добры цырк на Цвятным бульвары з яго наіўнымі неонаўымі конікам на франтоне, цырк, якому пераваліла за сто гадоў і сцены якога захоўваюць памяць пра многія трыумфы і многія трагедыі... Так яны і знайшлі адзін аднаго — стары клоун і стары Маскоўскі цырк. І ад гэтай сустрэчы цырк на Цвятным бульвары стаў, па-мойму, яшчэ больш самім сабой.

У кабінете новага дырэктара з'явілася старадаўняя, ледзь ці не равесніца гэтага цырка мэбля, якая належала некалі яго заснавальніку, ант-

рэпрэзэнтэру Саламонскаму. Па просьбе Нікуліна яе выцягнулі аднекуль з глыбіні закулісных падвалаў... Але справа не толькі ў мэблі. Кабінет цыркавога дырэктара пазбавіўся якой бы там ні было афіцыйнасці. Сухія дзелавыя распараджэнні тут чаргуюцца з забаўнымі гісторыямі, якія з задавальненнем і высокім майстэрствам расказвае гаспадар. І маючая адбыцца рэканструкцыя цырка, думаецца, не пагражае яму: для новага дырэктара рэканструкцыя — гэта перш за ўсё рэстаўрацыя непаўторнай індывідуальнасці цырка на Цвятным.

Цырк павінен быць цыркам — так, напэўна, можна было б сфармуляваць дэвіз Юрыя Нікуліна. І працягваюцца гэтыя не толькі ў дырэктарскіх пачыненнях, але і ў тым, што зроблена Нікуліным за два гады ў якасці галоўнага рэжысёра.

У мінулым сезоне на манежы была ўпершыню прадэманстравана праграма, у якой усе традыцыйныя жанры — акрабятка, дрэсура, джыгі-тоўка і іншыя — былі вырашаны ў камічным ключы. Спектакль «Я працую клоунам» паставіў адзін з лепшых савецкіх клоунаў Андрэй Нікалаў.

А наступную праграму паставіў сам Юрый Нікулін. І, напэўна, не выпадкова замест звычайных кідкіх, але ўжо даўно стаўшых шаблоннымі назваў, накістаў «Арэны смелых», ён пазначыў сваю праграму простымі, але трапнымі словамі: «Цырк-83». Так, гэта іменна Цырк — вясёлае і святочнае мастацтва. Характэрна, што тут сабраны ў асноўным маладыя выканаўцы: вопытны артыст ведае, як важна для пачынаючага выступленне на сталічным манежы. Сапраўды цыркавую цэльнасць спектаклю Нікуліна надае тая асаблівая атмасфера парадкса, якая пануе на манежы, той вольны дух імправізацыі, які дапускае, напрыклад, камічнае з'яўленне старога шпрэштальмейстара — чамусьці на белым капі... Папулярнасць, не меншую, чым на манежы, Нікулін набыў на экране, дзе стварыў галерэю выдатных камічных вобразаў («Каўказская нявольніца», «Брыльянтавая рука», «Старыя-разбойнікі»), а таксама шэраг глыбокіх драматычных характараў («Калі дрэвы былі вялікімі», «Дваццаць дзён без вайны», «Да мяне, Мухтар!». «Андрэй Рублёў»). І ёсць, відавочна, свая заканамернасць у тым, што, стаўшы дырэктарам цырка, Нікулін амаль перастаў здымацца, адмаўляюцца ад цікавейшых прапаўноў. Адзіная яго значная работа на экране — за апошнія некалькі гадоў — роля дзядулі ў драме «Чучала», пастаўленай рэжысёрам дзіцячага кіно Раланам Быкавым. А ў астатнім — цырк. Цырк, якім яго любіць, ведае і якім стараецца прадставіць глядачу Юрый Нікулін.

Цяпер пра яго нярэдка гавораць: былы клоун. «Ці не балюча гэта чуць?» — спытаў я ў славуэтага артыста. «Не», — не задумаўшыся, коротка адказаў Нікулін. Па-мойму, ён не хітрыў — ні са мной, ні з самім сабой.

Леў КАРАХАН.

ПОЗІРК У БУДУЧЫНЮ

[Заканчэнне.
Пачатак у № 11].

Пры гэтым беларускі рэвалюцыянер-дэмакрат заклікаў жанчын да пасільнага ўдзелу ў вызваленчай барацьбе. «А мы, іх бацькі да жонкі, — звяртаўся К. Каліноўскі да беларускіх жанчын у «Мужыцкай прэўдзе», — ...будзем... ад душы памагаць усялякімі спосабамі дзецюкам нашым, што за нас пойдучы біцца».

І вядома, што беларускія жанчыны прымалі актыўны ўдзел у вызваленчай барацьбе, што пакуль, праўда, вывучана мала. У час паўстання яны перавозілі загады рэвалюцыйнага ўрада, пошту, значныя сумы грошай і г. д. Неаднойчы памалі яны і самому К. Каліноўскаму, выратаваўшы яго з бяды. Генерал В. Ратч, які меў бяспрэчныя факты, у сваіх «Сведеньнях о польском мятеже 1863 года в Северо-Западной России», выдадзеных у Вільні ў 1867 годзе, вымушаны быў адзначыць, што заўсёды «ў жанчынах... Каліноўскі знаходзіў памочнікаў». Бяспрэч-

на, К. Каліноўскі, як і іншыя сацыялісты-утопісты, быў прыхільнікам эмансipaцыі жанчыны.

Арганічнай часткай сацыяльнай утопіі К. Каліноўскага з'яўляюцца яго ідэі аб выхаванні. Перш за ўсё беларускі рэвалюцыянер-дэмакрат даў глыбокую, палітычна завустаную крытыку педагогікі, што існавала ў сучасным яму грамадстве. Ён падкрэсліваў, што існуючы сацыяльны лад не можа забяспечыць дзецякам правільнага выхавання і адукацыі. «Чы у нас е справедлівая наука ў школах, — пісаў ён, — што учыць жыццё без крыўды другога?»

Больш таго, К. Каліноўскі ясна бачыў, што ў сучасным яму грамадстве пануючыя класы закрываюць доступ працоўным і іх дзецякам да навукі і культуры, зусім не клапацяцца аб адукацыі і выхаванні сялянскіх дзецяк. У «Загадзе... да народа зямлі літоўскай і беларускай» ён, звяртаючыся да сялян, пісаў, што цар, «пануючы над вамі і дзеручы сам, да пазваляючы кожнаму вас абдзіраці, не учыць вас ні чытаці, ні

пісаці». Таму і ў будучыні, калі становішча карэнным чынам не зменіцца, наўрад ці «...можна ад яго (царскага ўрада — В. Ш.) спадзеваціся чого для нас альбо для дзецяк нашых».

Беларускі рэвалюцыянер-дэмакрат рашуча выступаў супраць рэакцыйных прымкаў, па якіх нібыта толькі выбраныя здольны да адукацыі, занятку навукамі і г. д. «Мінула ўжэ тое, калі здавалася ўсім, што мужыцкая рука здасце толькі до сахі, — пісаў К. Каліноўскі, — цяпер настаў такі час, што мы самі можам пісаці... Нехай разнаюць (паны — В. Ш.), што мы можам не толькі карміць сваім хлебам»...

К. Каліноўскі падкрэсліваў, што рашаючай умовай шырокага распаўсюджвання асветы з'яўляецца карэннае змяненне існуючых сацыяльна-палітычных адносін. Ён быў перакананы, што толькі сялянская рэвалюцыя адкрые народу доступ да адукацыі і культуры. Пакуль мы не будзем свабоднымі, гаварыў ён, да таго часу «ў нас нічога не будзе, не будзе праўды, багачства і ніякой навукі».

НА МОВАХ СВЕТУ

БАЛГАРЫЯ

Балгарскі чытач мае магчымасць даволі аператыўна знаёміцца амаль з кожным новым творам народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна. Пачалося гэта яшчэ ў 1951 годзе, калі сафійскае выдавецтва «Народна культура» выпусціла ў перакладзе Ангела Георгіева роман «Глыбокая плынь», які быў надрукаваны ў Беларусі ў 1949 годзе. Затым выйшлі роман «Сэрца на далоні» (1965, пераклад Хрысто Берберава), апавесці «Шлюбная ноч», «Гандлярка і паэт» (1978, пераклад Сімяона Уладзімірава). У 1982 годзе плоўдзіўскае выдавецтва «Хрысто Г. Данаў» выпусціла роман «Вазьму твой боль», які пераклаў Іван Дойчынаў. Гэта твор пра лёс пакалення беларусаў, які ў час вайны былі дзецьмі, але якім і дагэтуль адгукаецца ваенная трагедыя.

Аўтар прадмовы да рамана, даследчыца беларускай літаратуры Румяна Еўцімава, якая скончыла аспірантуру пры Беларускам дзяржаўным універсітэце імя У. І. Леніна, піша: «Раман «Вазьму твой боль» спачатку здеецца звернутым толькі да праблем звычайных працоўных дзён беларускай вёскі. Але неўзабаве пісьменнік пераканаўча і праўдзіва паказвае, што сучаснае жыццё вельмі складанае, яно мае шмат пластоў і саткана з безліччэ ніцяў чалавечых узаемаадносін... І. Шамякін на гэты раз стварае роман не са складанай сюжэтнай структурай і шматпланавай фабулай, а засяроджвае ўвагу чытачоў на развіцці ўнутранага свету галоўнага героя — Івана Батрака. Усё адбываецца вакол яго і ў непасрэднай залежнасці ад яго. Астатнія героі — галерэя цікавых і непадобных чалавечых характараў у той ці іншай ступені звязаны з ім, на іх лёс уплывае складаны лёс Івана Батрака».

Новая кніга Івана Шамякіна, заклочае балгарская даследчыца, пераканаўча сведчыць пра яго здольнасць пісаць усхвалявана, праўдзіва, у пісьменні-

ка — высокае пачуццё адказнасці перад сваім чытачом.

ГДР

Лужыцкія сербы — так называюць на Беларусі славянскі народ, зямля якога знаходзіцца на тэрыторыі Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, там, дзе шуміць рака Шпрэвэ. Гэты невялікі народ цяпер налічвае крыху больш за сто тысяч чалавек. Ён мае ўсе ўмовы для нацыянальнага і культурнага развіцця: выбірае сваіх прадстаўнікоў у органы дзяржаўнай улады, на роднай мове вучацца дзеці, выходзяць кнігі, газеты, часопісы, працуе нацыянальны тэатр, ансамбль песні і танца, ёсць навукальны і навуковы інстытуты.

Творы лужыцкіх пісьменнікаў усё часцей і часцей выходзяць у іншых краінах, асабліва ў славянскіх. Біяграфія беларуска-сербалужыцкіх літаратурных сувязей пакуль што невялікая. З нашага боку яе пачыналі паэт Аляксей Зарыцкі і перакладчык Алесь Траяноўскі. На беларускай мове выйшлі апавесць лаўрэата Нацыянальнай прэміі ГДР Юрыя Брэзана «Крыста» (1966, пераклаў А. Зарыцкі), зборнік паэзіі лужыцкіх сербаў «Там, дзе Шпрэвэ шуміць» (1969, пераклалі А. Зарыцкі і А. Траяноўскі), сёлета мае выйсці апавесць-казка Юрыя Брэзана «Чорны млын» (пераклад А. Траяноўскага). Шэраг перакладаў тво-

раў сербалужыцкіх пісьменнікаў з'явілася ў перыядычным друку.

У друку лужыцкіх сербаў змяшчаліся творы Максіма Танка, Ніла Гілевіча, Аляксея Зарыцкага, іншых беларускіх пісьменнікаў. На верхнялужыцкую мову перакладзена «Паўлінка» Янкі Купалы. Пад назвай «Дзівак з Ганчарнай вуліцы» лужыцкае выдавецтва «Домовіна» нядаўна выпусціла кнігу беларускіх апавяданняў, у якую ўключана дзевятнаццаць аўтараў. Пераклала яе Ката Малінкова, якая перад гэтым прыязджала ў Мінск, каб пазнаёміцца з культурай, літаратурай Беларусі. У канцы кнігі змешчаны бібліяграфічныя звесткі пра яе аўтараў.

ПОЛЬШЧА

«Польска-беларускія літаратурныя і культурныя сувязі» — кніжка гэтая, што выйшла нядаўна ў Варшаве, невялікага памеру, але змяшчае ў сабе шмат інфармацыі. Чытач можа ў ёй пазнаёміцца з артыкуламі Аляксандра Баршчэўскага «Польска-беларускія літаратурныя і культурныя сувязі», «Польска-беларускія культурныя сувязі ў ацэнцы беларускага штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва», з нататкамі пра жыццё і творчасць Янкі Купалы і Якуба Коласа, з іх вершамі ў перакладзе на польскую мову.

Аляксей ГАРДЗІЦКІ.

Клопат аб адукацыі і выхаванні ў будучым грамадстве возьме на сябе дзяржава. Яна будзе «рабіць школы», навучаць «кожнага» (г. зн. усіх дзяцей) — і хлопчыкаў і дзяўчынак) жыць «па праўдзе». Другімі словамі, К. Каліноўскі выказаўся за ўсеагульную адукацыю і выхаванне, за тое, каб школа фарміравала ў дзяцей высокія грамадзянскія якасці, рыхтавала іх усебакова развітымі, добра адукаванымі, здольнымі да барацьбы за высокія гуманістычныя ідэалы. Ён дамагаўся таксама развіцця асветы, навукі на роднай беларускай мове. Як бачым, у галіне выхавання К. Каліноўскі выказаў шэраг такіх выдатных ідэй, як ідэя ўсеагульнага навучання, аднолькавай адукацыі мужчын і жанчын, выкладання на роднай мове.

Вялікую ролю ў будучым новым грамадстве К. Каліноўскі надаваў навуцы, указваючы, што яна дазваляе людзям «...быць у радзе, жыць ў дастатках». Да месца сказаць, што першымі з сацыялістаў-уапістаў гэтую думку аб высокім прызначэнні навуковага прагрэсу ў будаўніцтве новага грамадства ў найбольш яснай форме выказалі Сен-Сімон, Фур'е і Оўэн, а таксама вялікія рускія

рэвалюцыянеры — дэмакраты. М. Чарнышэўскі пісаў, у прыватнасці, што навука, асвета «дае народу дабрабыт і магутнасць». Такім чынам, і тут мы павінны адзначыць высокі палёт думкі беларускага рэвалюцыянера-дэмакрата.

Выключна вялікае месца ў будучым грамадстве К. Каліноўскі адводзіў дзяржаве. У сілу сваёй адукацыі ён добра разумеў прызначэнне дзяржавы ў сучасным яму прыгонніцкім грамадстве. Таму вызвалены сялянства, усіх працоўных ён, як рэвалюцыйны дэмакрат, звязваў з пераходам дзяржаўнай улады ў рукі народа.

Аб прызначэнні дэмакратычнай улады ў новым грамадстве К. Каліноўскі пісаў так: «Для таго, каб была справядлівасць і праўда на свеце, а злыя людзі не збытвалі і крыўду другім не рабілі е ронд (каб зрабіць даступным для сялян паняцце «дзяржава», К. Каліноўскі ў сваёй публіцыстыцы, прытрымліваючыся народнай традыцыі, уживаў слова «ронд», якое ў народнай мове было раўназначнае паняццю «урад» і «дзяржава»), што бярэ падаткі, робіць школы, наўчае кожнага, каб жыў па праўдзе, становіць суд; а калі

гето не памагае і робіцца несправядлівым, то наймае войско і так сцеража кожнага ад ліха і здзерства. От нашто ронд патрэбны. І як добры слуга глядзіць ходоў гаспадарскай і слухае сваго гаспадара, так добры ронд глядзець павінен шчасця людзей, слухаць народ і рабіць там так, як народowi лепей. І не дзіво, бо не народ зроблены для ронду, а ронд для народа». Вышэйшая мэта народнай дзяржавы — клопат аб інтарэсах народа. «А ронд наш павінен быць на ўсё чуткі, каб мог для добра народнага са ўсяго карыставаць».

Найлепшай формай дзяржаўнага ладу К. Каліноўскі лічыў дэмакратычную рэспубліку. Прызнаючы правы нацыі на самавызначэнне, беларускі рэвалюцыянер-дэмакрат разам з тым настойліва прапагандаваў ідэю дружбы народаў, падзяляў ідэю А. Герцэна аб стварэнні федэрацыі свабодных славянскіх народаў. Ён страсна марыў аб тым, каб «вызваленая Беларусь уступіла ў федэратыўную сувязь з вызваленай Расіяй».

Ажыццяўленне ўсіх сваіх сацыяльных праектаў і планаў К. Каліноўскі, як паслядоўны прыхільнік рэвалюцыйна-дэмакратычных ідэй М. Чарнышэў-

скага і А. Герцэна, звязваў з сялянскай рэвалюцыяй. Ён быў упэўнены, што толькі народная рэвалюцыя здольна прынесці сялянам жаданую зямлю і свабоду. «Мужыка вольнасць гэта ўсяроўна, што шыбеніца для ўсіх здзерцаў і глуміцеляў народа», — пісаў К. Каліноўскі, падкрэсліваючы, што свабода можа быць здабыта толькі ўзброенай барацьбой, шляхам народнай рэвалюцыі. Гэта быў самы моцны бок яго светапогляду.

К. Каліноўскі ўсведамляў увесь чужы нялёгкай задачы, якая стаіць перад народам: «То не мала працы трэба, каб здабыць гэту свабоду, каторой ждзе усякія, пачаўшы ад дзіцяці, да старога дзеда». Але лічыў яе цалкам дасягальнай. Для гэтага трэба толькі, «каб мужыкі ўсе разам... збунтаваліся і учопілі за сякеры, нажы і косы». Каліноўскі бязмежна верыў у сілы народа: «Сілы нашы вялікі, ваяваць з німі можам». Хоць іх трэба, з аднаго боку, умацоўваць, пісаў ён, а з другога, ствараць пастаянна новыя.

Беларускі рэвалюцыянер-дэмакрат быў перакананы, што сапраўднай свабоды і народнага шчасця можна дасягнуць толькі полпеч з народам Расіі,

змагаючыся ў адных радах супраць агульных прыгнятальнікаў. Беларускі мысліцель указваў і на імкненне да рэвалюцыйнага саюза з боку рускага народа.

«Народ маскоўскі абурецца пры думцы аб нашай векавой крыўдзе, ён свабодным братам нашым, а не прыгнятальнікам хоча быць і рашуча адказнасць за нашу жалезную няволю складае на царызм, які павінен рухнуць».

Іменна таму беларускі рэвалюцыянер-дэмакрат разглядаў наспяваюшае паўстанне ў Беларусі і Літве як складаную частку агульнарасійскай сялянскай рэвалюцыі. «Каліноўскі разлічваў, — пісаў В. Ратч, — што адначасова мяцеж, раскінуты па ўсёй Паўночна-Заходняй Расіі (Беларусі — В. Ш.), будзе самым падбадзёрваючым прыкладам для сялян суседніх вялікарускіх губерняў».

Як бачым, уся сацыяльная утопія К. Каліноўскага прасякнута найглыбейшым гуманізмам, клопатам аб тым, «каб і мужык быў чалавекам вольным, як е на цалюском свеце», каб ён жыў шчасліва «на гэтым свеце», «карыставаў з вольнасці справядлівай».

Вячаслаў ШАЛЬКЕВІЧ.

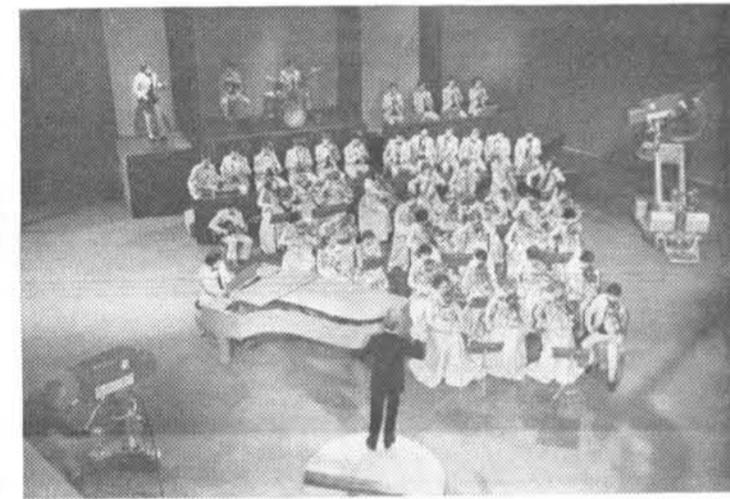
У ДРУЖБЕ З МУЗАМІ

Акадэмічная цышыня гэтай навучальнай установе проціпаказана. На буйнейшым факультэце Мінскага інстытута культуры — культурна-асветніцкай работы — рыхтуюцца спецыялісты па яе арганізацыі і метадыцы, рэжысёры клубных масавых прадстаўленняў, самадзейных тэатральных калектываў, аркестравыя і харавыя дырыжоры, харэаграфы. Сучасны культурработнік у калгасах і саўгасах — а іменна для работы ў сельскай мясцовасці інстытут рыхтуе большасць сваіх выпускнікоў — павінен быць чалавекам разнастайных ведаў, музыкальна і тэхнічна адукаваным, таленавітым арганізатарам з творчым запалам, які б мог натхніць тых, з кім прыйдзеца працаваць. Выдатную магчымасць развіць у сабе

гэтыя якасці даюць заняткі ў студэнцкіх самадзейных калектывах і ў галіновай навукова-даследчай лабараторыі кафедры харэаграфіі, якой кіруе доктар мастацтвазнаўства прафесар Юлія Чурко. Выклад-

чыкі і студэнты рэгулярна выязджаюць у пошукавыя экспедыцыі, адкуль, як правіла, прывозяць багаты харэаграфічны матэрыял і на яго аснове потым праводзяць фальклорныя вечары, дзе многія народныя

танцы набываюць новае жыццё. Гордасць інстытута — эстрадна-сімфанічны аркестр, ансамбль скрыпачоў, студыя пантамімы «Жэст», ансамбль народнай песні «Валачобнікі». НА ЗДЫМКАХ: доктар мас-

тацтвазнаўства прафесар Юлія Чурко са студэнтамі, удзельнікамі фальклорных экспедыцый; на Беларускім тэлебачанні ідзе запіс эстрадна-сімфанічнага аркестра інстытута. Фота У. МЯЖЭВІЧА.

ПРА ШТО СВЕДЧАЦЬ ВЫНІКІ АПОШНІХ КОНКУРСАЎ «МАСТАЦТВА КНІГІ»

СПРАВА, ПАЧАТАЯ ФРАНЦЫСКАМ СКАРЫНАМ

Мастацтва кнігі, бадай, самае масавае з усіх відаў і жанраў выяўленчай творчасці. Кніга звычайна друкуецца вялікім тыражом і разлічана на працяглы тэрмін карыстання. Каштоўнасць і даўгавечнасць яе залежыць ад мастацкага афармлення, паліграфічнага выканання, тых матэрыялаў, фарбаў, з дапамогай якіх яна створава. Усё гэта — асноўныя крытэры пры ацэнках выданняў на конкурсах «Мастацтва кнігі».

Стала добрай традыцыяй правядзенне ў нашай рэспубліцы такіх аглядаў. Нядаўна ў Мінску былі падведзены вынікі XXIV Рэспубліканскага конкурсу «Мастацтва кнігі-83». На ім журы разгледзела 107 выданняў, што прадставілі 10 выдавецтваў Беларусі. Узнагародамі адзначаны 42 кнігі. Такая лічба (па ўмовах — 30 выданняў) — пераканаўчае сведчанне плённай работы ўсіх нашых выдавецтваў у 1983 годзе.

Вышэйшую ўзнагароду — дыплом імя Францыска Скарыны атрымалі: «Выбранае» Якуба Коласа (выдавецтва «Мастацкая літаратура», мастак Георгій Паплаўскі) і кніга М. Бацвінкі «Адкуль ёсць пайшоў буквар» (выдавецтва «Вышэйшая школа», мастак Уладзімір Шолк). Абедзве кнігі надрукаваны на Мінскім паліграфічным камбінаце імя Я. Коласа.

Беларуская ССР вось ужо каля дзесяці год удзельнічае ў Міжрэспубліканскім конкурсе разам з Прыбалтыцкімі рэспублікамі. Агульнавядомыя даўнія дасягненні і высокая культура кніжнага мастацтва выдаюць Літвы,

Латвіі, Эстоніі. Гадоў 7—8 назад яны былі аднымі з першых пераможцаў на міжнародных і ўсесаюзных форумах. Зараз сярод іх знаходзіцца і Беларусь. Аб гэтым сведчаць вынікі апошняга, XVI Міжрэспубліканскага конкурсу «Мастацтва кнігі-83», дзе наша рэспубліка заняла першае месца і заваявала пераходны крыштальны прыз. Па ўмовах конкурсу выдавецтвы мелі права дасылаць толькі па тры выданні па кожным відзе літаратуры: грамадска-палітычнай, навукова-тэхнічнай, мастацкай, дзіцячай, вучэбнай, кнігі і альбомы па мастацтву, плакаты, паштоўкі.

Сваю прадукцыю прадставілі «Беларусь», «Мастацкая літаратура», «Юнацтва», «Вышэйшая школа», «Народная асвета», БелСЭ імя П. Броўкі. Трынаццаць беларускіх выданняў адзначаны ўзнагародамі конкурсу. І сярод іх зноў мы бачым кнігі Якуба Коласа «Выбранае», М. Бацвінкі «Адкуль ёсць пайшоў буквар».

Параўнаўча нядаўна ў рэспубліцы стала працаваць выдавецтва «Юнацтва». І вельмі прыемна, што яно адразу выдатна заявіла аб сабе на апошніх конкурсах мастацтва кнігі. Заслугай «Юнацтва» з'яўляецца тое, што побач са сталымі майстрамі кніжнага афармлення яно актыўна прыцягвае для супрацоўніцтва таленавітую творчую моладзь. Усе кнігі гэтага выдавецтва, адзначаныя дыпламамі, аформлены маладымі мастакамі. Тут можна прыгадаць ілюстрацыі Віктара Александровіча да кнігі Надзеі Крупскай «Наш самы лепшы друг», якая неад-

нойчы перавыдавалася і афармлялася вядучымі савецкімі графікамі. Заслуга нашага беларускага мастака ў тым, што ён здолеў знайсці свой уласны падыход да яе афармлення. Яго ілюстрацыі псіхалагічна-эмацыянальныя, добра скаманаваныя, дакладныя па характарыстыцы вобразаў і малюнку. Казачнай непасрэднасцю, умненнем цікава бабудаваць сюжэт, дакладнасцю графічнай мовы вылучаюцца ілюстрацыі і афармленне Валерыя Славука да беларускай народнай казкі «Піліпка-сыноч».

Шматпрофільнае выдавецтва «Беларусь» заваявала некалькі ўзнагарод па самых розных відах літаратуры. Дыпламамі адзначаны кнігі: У. І. Ленін «Пісьмы здалёку» (мастак У. Шолк), «Усенародная барацьба ў Беларусі супраць фашысцкіх захопнікаў» (мастак І. Славянін), альбомы «Пластыка Беларусі XII—XIII стагоддзяў» (мастак Г. Галубовіч, М. Ганчароў), «Край блакітных азёр» (мастак В. Губароў), а таксама плакат мастака М. Барздыкі.

За добры, функцыянальны макет і ўдалае знешняе афармленне (мастак А. Шэвэраў) журы конкурсу адзначыла «Энцыклапедыю прыроды Беларусі» (выдавецтва БелСЭ імя П. Броўкі).

Застаецца дадаць, што ўсе гэтыя выданні адзначаны не толькі дыпламамі і прызамі, але галоўнае — увагай і цікавасцю да іх самага шырокага кола чытачоў.

Мікола ГАНЧАРОУ.

«ДАЛЯГЛЯД»—

КЛУБ ЮНАЦКІ

Прайшло крыху больш за паўгода, як на праспекце «Известий» у Мінску, у сталічным мікрараёне Паўднёвы Запад-3, адкрыўся кніжны магазін № 54. Ён ужо набыў вялікую папулярнасць у кнігалюбаў: тут працуюць энергічныя людзі, якія нямаюць робяць для паляпшэння работы. Узначальвае магазін Г. Кавалёва. Па яе ініцыятыве і пры падтрымцы педагогаў сярэдняй школы № 146 арганізаваны юнацкі клуб «Далыгляд». Яго першае пасяджэнне прайшло ў памяшканні школы і было прысвечана 40-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

У той дзень школьнікі сустрэліся з Мікалаем Корзунам, каб абмеркаваць яго кнігу «Навальнічная паласа», прысвечаную юным партызанам Лідзе Дземеш і Віцю Сітніцу.

Абмеркаванне прайшло цікава. Школьнікі (а іх сабралася ў зале больш за 200 чалавек) вялі зацікаўленую гаворку пра аповесці, расказвалі аб мужнасці беларускіх партызан і падпольшчыкаў.

Потым пісьменнік расказаў пра сваю работу над гэтымі дакументальнымі аповесцямі.

С. ВІКТАРАУ.

Крынічка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Алесь ЯКІМОВІЧ

СМЕЛЫ ВАСЬКА

БЫЛЬ

Цёплы летні дзяснёк. На небе ні хмурынікі. Цішыня. Нават лёгкі ветрык-сухавей дыхне сяды-тады ды зноў надоўга задрэмле ў бліжэйшым гаі.

На зялёнай лугавіне каля дачнага доміка пасвіцца чародка белых курэй бабкі Ганны. Яны спакойна шпацыруюць узад і ўперад, вышукваючы розных кузурак ды толькі ім адным вядомую смачную траву. Іх ніхто не пасвіць. Хіба што кот Васька. Ён круціцца тут недалёка, каля гаю, вынюхваючы мышыныя норкі.

Бабка Ганна корпаецца на агародзе. Дзед яшчэ зранку сышоў рыбаць.

Раптам, адкуль ні вазьміся, каменем зваліўся на лугавіну чорны вялікі каршун. Схапіў белую чубатку, што першая трапіла ў кіпцюры, і рвануўся ўгору. Астатнія куры з трывожным крыкам шуганулі да доміка.

«Гвалт, ратуйце!» — лёгка разабрала бабка Ганна курыную мову.

«Ці не каршун на іх напаў?» — глянула яна ў неба.

Палічыла курэй: адной не хапае! Ды самай жа лепшай нясушкі. Яна ж сёння яшчэ не знеслася!

Не першы раз гэты каршун жыўца тут, каля яе дачы. Нядаўна апошніх дзедавых галубоў са свету звёў.

І бабка Ганна кінулася шукаць курыцу. Тым часам каршун разняў у паветры кіпцюры — курыца пляснулася вобземлю і раз-

блася. Каршун нырнуў за ёю, адцягнуў у зараснік і сабраўся ўжо баляваць, як бацьчыць — перад ім нібы з-пад зямлі вырас рыжы кот Васька...

Кот Васька, як і ўсе яго сваякі, вядома ж, палюе не толькі на мышэй. Любая птушка для яго таксама нядрэнны ласунак. Не цікавілі яго з птушынага царства як ласунак хіба адны бабчыны куры. Прывык ён да іх і лічыў за лепшых сваіх прыяцеляк. Дружба ў іх была моцная і непарушная. Ну, а каршун — справа іншая. І ў ката Ваські адразу ж загарэліся вочы і выскачылі з мяккіх лап вострыя кіпцюры.

Каршун падумаў, што кот збіраецца адабраць у яго здабычу. Ён пакінуў курыцу і схаліўся з катом. З гарачкі нават падняў яго над кустамі. Ды не ўтрымаў: кот быў цяжкі.

Бойка распачалася не на жыццё, а на смерць. Каршун усё сіліўся яшчэ раз падняць свайго ворага ў паветра і шпурнуць з вышыні, каб забіць. А кот Васька ўпарта дабіраўся да каршуновага гарляка.

Калі бабка Ганна прыбегла да месца адчайнай бойкі, Васька ўжо даў рады драпежніку: той ляжаў распластаўшыся і ледзь варушыў крыламі.

— Ну і малайчына ж ты, Васька! — пахваліла бабуля свайго рыжага ката. — Такі ты ў мяне смелы. Так яму, разбойніку, і трэба!

У сённяшняй «Крынічцы» мы пазнаёмім вас, сябры, з новымі кнігамі, што апошнім часам атрымалі беларускія дзеці. — «Валерка і лятаючая талерка» Анатоля Грачанікава, «Песня згоды» Петруся Макаля і «Шапка-ўсёвідзімка» Васіля Зуёнка. Выйшлі яны ў рэспубліканскім спецыялізаваным выдавецтве «Юнацтва».

Вершы, паэмы, казкі, змешчаныя ў гэтых кнігах, ствараюць маляўнічы карагод забаўных персанажаў, незвычайных здарэнняў. І ва ўсіх творах тонкае аўтарскае разуменне дзіцячага погляду на навакольны свет, тактоўна, часам нават і непрыкметна даюцца ўрокі сумленнасці, даброты, спагады да жывёл, любові да свайго краю — наогул ўрокі жыццёвай мудрасці.

Анатоль ГРАЧАНІКАЎ

ВЯЧЭРА

Ляцелі
Дзве цяцеры,
Шукаючы
Вячэры,
Глядзелі
Зверху ўніз.
І раптам
Бачаць:
Ліс
Ім лапаю
Махае,
У гасці
Запрашае.

Адна
Цяцера
Смела
На палянку
Села.
Другая —
Не схацела,
Галоднай
Паляцела.
Галоднай
Начавала,
Сяброўку ўсё
Чакала.

Але няма
З гасцёўкі
І сёння
Той сяброўкі.

Васіль ЗУЁНАК

ЛІМОН

У акно глядзіць Лявон:
На катку і смех і звон!
— Надзявай хутчэй канькі! —
Клічуць хлопца сябрукі.
А Лявон — ні за парог,
Бо Лявон жыццё бярог.
Ноччу ў горле чуўся хрып —
Ну а раптам — гэта грып!
Сціхла мама, сумны тата,
Пазіраюць вінавата,
Нават снедаць не змаглі,
Што дзіця не ўбераглі.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

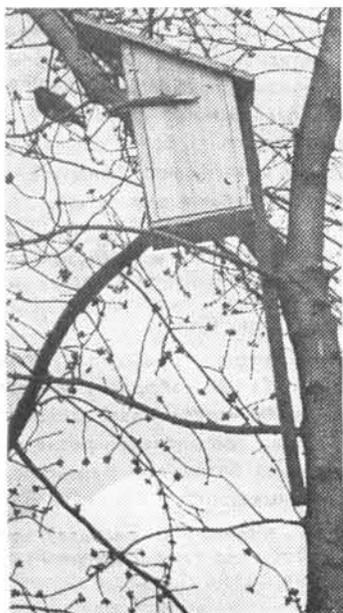
Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 479

...Вось і зноў прыйшлі веснавыя клопаты дзятвы. З палёгкай скідаюцца цёплыя зімовыя паліто і кашушкі, на твары ўсмешка, адрасаваная, здаецца, усяму свету, хочацца спаваць і скакаць. Ну, а чаму б і сапраўды трохі не паскакаць! Асфальт ачысціўся ад снегу, падсох. Можна выходзіць з мячом, разліноўваць каляровым малам «класы», весці бясконцы лік лёгкім ударам скакалкамі. Занятая прыемным тым больш, што пасля доўгай зімы ўсё гэта — упершыню.

Гульні гульнямі, але не трэба забывацца і пра сяброў: новая ці адрамантаваная шакоўня будзе прыемным сюрпрызам для птушак, якія ўжо хутка вернуцца дадому. А яны не застануцца ў даўгу. І ў першую чаргу сваю ўдзячнасць выкажуць у шчаслівай, звонкай песні спаткання. Птушынымі галасамі спявае сама Вясна!

Фота М. АЛЯКСАНДРАВА.

А ты яго ведаеш!

Фота Л. РАГІНСКАГА.

КОШ ЗАГАДАК

К. КУБІЛІНСКАС

З дзедам думалі,
Ды ўсё ж
Ён цяжкі, загадак кош.
Можна, разам — я, ты, дзед —
Знойдзем мы адгадак след?

Носіць футра снегавое,
Гляне — спыніцца вада,
За акном стаіць зімою,
А ў пакоі — барада.

Аж на чатырох сястрычак
Парасон-чарадзей.
Будзе сёння ў невялічак
Шмат гасцей, шмат гасцей.

Быццам бравы коннік, ён
Носіць шпоры з даўніх дзён,
Ды не ўмее ездзіць коня,
Жэрдка — верны конь ягоны.

Хоць іголак мае многа,
Ды не навучыўся шыць.
Галаруч сябе такога
Не дазволіць варушыць.

А загадкі ўсе, сябры,
Адгадаў гусак стары.
— Гу-га-га! —
На паплавы
Ўцёк.
Ну, адгадайце вы!

З літоўскай мовы пераклаў
Рыгор БАРАДУЛІН.

Петрусь МАКАЛЬ

ХАЧУ ГУЛЯЦЬ

Наш Рыгорка анікому
Не дае спакою дома.
Сто разоў, не менш, бадай,
Ён за дзень паўторыць:

— Дай!...
Ручкай ён ківае хвацка,
Што ні рэч —
Малому цацка.
— Дай цукерку! Дай паперку!
— Дай аловак і пяро!
— Дай бліскучую талерку!
— Дай грымучае вядро!
Глянуй хлопчык на аконца,
На якім прылегла сонца,
І гукнуў шчасліва:
— Бач!
Вось які прыгожы мяч!
І бязьвіц малыш да таткі:
— Дай хутчэй! Гуляць хачу!
І ад сонейка ў дзіцяці
Скачуць зайчыкі ўваччу.
Тут, падумаўшы з хвіліну,
Вось што кажа бацька сыну:
— Калі б мы з табою дома
Сонейка ўтрымаць маглі,
Дык ураз тады, вядома,
Стала б цёмна на зямлі.
Хай яно на небе ходзіць,
Каб усім было відно,
Хай на досвітку знаходзіць
Сцежку ў кожнае акно!